וכפו את רבה ועשאה בת חורין א ואמר רב נחמן בר יצחק ° א מנהג הפקר נהגו בה הכי השתא התם לא לעבד חזיא ולא לבן חורין חזיא הכא אפשר דמיחד לה לעבדיה ומנטר לה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל ג כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר י לעולם בהם תעבודו מיתיבי מעשה בר' אליעזר שנכנס בבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ° ג מצוה שאני: ת"ר לעולם ג בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר ג חובה ודילמא ר"א סבר לה כמאן דאמר רשות לא סלקא דעתך דתניא בהדיא רבי אליעזר אומר חובה אמר רבה בהני ד תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדייהו לחירותא ה ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת ושתיהן נעקרו אמר רבה אמר רב ו המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא גופיה לא קדיש לדמי לא קאמר דליהוי ב עם קדוש קאמר ורב יוסף אמר רב ז המפקיר עבדו יצא לחירות מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר מאן דאמר מפקיר אבל מקדיש לא דלמא לדמי קאמר איבעיא להו צריך גט שיחרור או לא צריך ת"ש דאמר ח רב חייא בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה יצא לחירות ו וצריך גט שחרור אמר רבה ט ומותבינן אשמעתין המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים י אין הגוזברין רשאין להוציאן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אני ז אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו מתני' קא רמית עליה דרב כ רב תנא הוא ופליג ° ת"ש ג אך כל חרם וגו' מאדם אלו ז עבדיו ושפחותיו הכנענים הכא במאי עסקינן דאמר לדמי אי הכי אידך נמי דאמר לדמי א"ה אין הגזברים רשאין להוציאן לחירות גזברים מאי עבידתייהו ותו אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות אחרים מאי עבידתייהו ותו רבי אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ואי לדמי מאי מפני שהוא כמוכרו לו תא שמע המקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו

הא

וכפו את רבה. מפני שלא היתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין: **ואמר רב נחמן.** לאו משום דאיתתא מיפקדה אפריה ורביה אלא מתוך שלא היתה ראויה לא היתה מיוחדת לאיש והיו נוהגין בה הפקר בזנות: **רשות.** משום דכתיב בשבעה אומות (דברים כ) לא תחיה כל נשמה איצטריך למיכתב מבני התושבים לעולם בהם תעבודו להתיר אחד משאר אומות הבא על הכנענית שהיא משבעה אומות והוליד בן שאמה רשאי לקנותו בעבד והכי מפרש לה בהמקנא(ה): **ודלמא ר' אליעזר סבר לה.** כר' ישמעאל ומאי דוחקיה לשנויי לעיל מצוה שאני: **דמפקי עבדייהו לחירות.** ועברי בעשה: **מסיירי נכסייהו.** שדותיהם מסתכלין בשבת לידע מה הן צריכין: **בעידן בי מדרשא.** כשהחכם דורש דרשות לרבים בשבת והם יושבין בסעודה והיה להם להקדים או לאחר: **בערב שבת.** בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקיימא לן (ח) כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים בשביל ביטול בית המדרש. ואיכא דמפרשי בערב שבת ממש וכן בכל יום מרוב עושר אבל בהא מיהא איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה: **גופיה לא קדיש.** שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית: **לדמי לא קאמר.** היה לו לומר דמי עבדי עלי: **דליהוי עם קדוש.** ישראל גמור דכתיב בהו כי עם קדוש אתה (דברים יד) ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר בה דתיהוי עם קדוש קאמר על כרחך לדמי קאמר ואע"ג דלא קאמר דמיה עלי הכי קאמר הרי היא קדושה לימכר אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן לדמי קאמר: **צריך גט שיחרור.** מקדיש ומפקיר: **אחד זה ואחד זה.** מקדיש ומפקיר: **ומותבינן אשמעתין.** אשמועת עצמינו: **אין הגוזברין רשאין להוציאן לחירות.** ואפי' לקבל מיד העבד פדיונו דקיימא לן (קידושין כג:) עבד קונה את עצמו בכסף אם נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו פודה בו את עצמו מיד בעליו והני גוזברין אין רשאין לכך שאין גופן קנוי להקדש שלא הקדישן אלא לדמן וזו דרך שחרור הוא ולא דרך מכירה אבל מוכרין אותן לאחרים והדמים להקדש ואותן אחרים מוציאין אותם לחירות אם ירצו: **אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא.** אם ימצא אדם שיתן לו כסף על מנת שאין לבעליו רשות בו: **מפני שהוא כמוכרו.** הגזבר לו לעצמו כשם שהוא יכול למכור לאחרים ובלבד שיתנם דרך מקח וממכר ולא דרך פדיון. אלמא המקדיש עבד קדוש לדמיו: **אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם וגו' אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים.** שאם הקדישן מקודשים לבדק הבית. וכיון דיליף טעמא מקרא קשיא לרב: **דאמר לדמי.** דמיו עלי להקדש ולא הזכיר עליו שם קדושה: **אי הכי אידך נמי.** אמאי אוקמת דפליג אדרב תרלה נמי דאמר לדמי: **גוזברין מאי עבידתייהו.** מה רשות יש להן בעבד הלא אין להן על הבעלים אלא מעות. ואי קשיא נוקמה כגון דאמר הרי הוא קדוש לדמיו דעכשיו הוא קדוש לימכר ורשותו עליו למכור וכמקדיש קרקע ובהמה טמאה תריץ דכיון דשייך בגופו לשון קדושה דעם קדוש כי אמר הרי הוא קדוש לדמיו חילה אגופו למיהוי בן חורין כדקיי"ל במתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח (י) בכריתות ובתמורה (דף לג:) הלכך על כרחך מתני' פליגא למימר דכי אמר הרי הוא קדוש לא לשון עם קדוש הוי אלא לשון הקדש לימכר בדמיו: **עושה.** העבד: **ואוכל.** ואין מעשה ידיו הקדש: **שלא הקדיש אלא דמיו.** ולא אמר אלא הרי הוא הקדש לדמיו והוי כקרקע ובהמה טמאה:

הא

גופיה לא קדיש. פי' בקונט' שאינו ראוי למזבח ולא לבד"ה לדמי לא קאמר דהיה לו לומר דמי עבדי עלי ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר למיהוי עם קדוש קאמר ע"כ לדמי קאמר אע"ג דלא אמר דמיה עלי הרי היא קדושה לימכר קאמר אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן דלדמי קאמר ואם תאמר ואמאי לא קאמר נמי קדוש לימכר לא קאמר כיון דמילתא אחריתא היא וי"ל כדפירש בקונטרס בסמוך דאפי' אמר כן בהדיא שיהא קדוש לימכר יצא לחירות מידי דהוה אמתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח לעולם ולהכי לא מוקי ההיא דאין הגוזברין כגון דאמר שיהו קדושין לדמיהן ומיהו קשה דאי מדמינן למתפיס תמימים נימא דאף על פי שהעבד יצא לחירות צריך לפדייה ויפלו דמיו לבדק הבית כמו במתפיס תמימים שתימכר לצורכי מזבח כדאמרי' בהמנחות והנסכים (מנחות קא.) כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח והדמים הם לבדק הבית כדאמר בפרק קמא דתמורה (דף ו.) דאף על פי שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי ולכאורה משמע דליהוי עם קדוש קאמר ואינו נותן שום דמים להקדש ועוד מאי קפריך מאך כל חרם דהתם דאמר בלשון חרם לא שייך לומר דליהוי עם קדוש קאמר ועוד כי משני דאמר לדמי והיינו לפירוש הקונטרס דאמר דמי עבדי ושפחתי עלי דאם הקדישם לדמים יצאו לחירות ואם כן מאי איריא עבדיו ושפחותיו אפילו דחברו נמי ועוד מאי שנא כנענים אפילו עבדיו ושפחותיו העברים נמי ונראה לפרש גופיה לא קדיש פי' ליאסר בהנאה כמו בהמה טמאה שמועלין בה וכן בקרקע אם עקר ממנו חוליא ואפילו במחובר איסורא מיהא איכא לדמי לא קאמר שיהא גופיה קדוש לימכר והשתא פריך שפיר מכל חרם דמיתפסא בהון קדושה ליאסר בהנאה כמו מחרים שאר נכסים ומשני דאמר לדמי שיהיו לימכר ולא מיירי במקדיש בלשון חרם והשתא ניחא דדוקא עבדיו ושפחותיו הכנענים ופריך אידך נמי דאמר לדמי ומשני אי הכי גוזברין מאי עבידתייהו דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו ויהיה שלו:

אין הגוזברין רשאין להוציא אותן לחירות. וכן אמר בפרק הנזקין (לקמן נב.) גבי יתומין דאין האפוטרופסין רשאין להוציא אותן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים כו' ונראה דהיינו טעמא דאסור דרך שיחרור דסברי דקא מזלזלי בנכסי יתומים והקדש אבל דרך מכירה ידעי כולי עלמא שמוכרין אותן בשוין:

הא

עין משפט
נר מצוה

סב א ב מיי' (פ"ו) פ"ט מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' עט:
ג מיי' פ"ט מהל' עבדים דין ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף עט:
סג ד ה מיי' שם פ"ח הל' יג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סד:
סד ו מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יח:
סה ז מיי' שם הל' יז סמג עשין קלג:

◆

תוספות רי"ד

אמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו כתנאי לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אמר חובה. אמר רבה בהני תלת מילי נחתו בעלי בתים מנכסייהו דמפקי עבדייהו לחירות ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בעידן מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים א' קבעה סעודתא בערב שבת וא' קבעה סעודתא בשבת ושתיהן נעקרו: (ההוא אמתא דהואי בפומבדיתא דהות קמעברא אינשי איסורא) אמר רב יוסף אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור פי' יצא לחירות דקנין דמים שהיה לו עליו והפקירו הוא העבד קודם לכל אדם וזוכה לעצמו קודם לכל אדם אבל קנין האסור אינו דבר דמטיל עליה שם הפקר הלכך לא פקע מיניה עד דכתיב ליה גיטא דחירותא:

מסורת הש"ס

א) [יבמות סו. לקמן מג:], ב) ברכות מז: ע"ש, ג) סוטה ג., ד) (סוטה כט:), ה) [עי' פרש"י תענית כ: ד"ה ופירן], ו) [עי' תוס' לעיל יב. ד"ה אמר רב], ז) יבמות מח. נזיר סב: קדושין עב:, ח) [לקמן מ.], ט) [קדושין כ: וש"נ], י) לקמן [לט:] נב., כ) [ערכין כ: כתובות מ. ב"ב מב. סנהדרין פב. חולין קכב:], ל) [סוטה דף ג.], מ) [פסחים קה.], נ) נ"ל במנחות דף קא.

◆

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו

2. כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְיָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:
דברים יד ב

3. אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיְיָ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ:
ויקרא כז כח

◆

גליון הש"ס

גמ' מנהג הפקר נהגו בה. עי' שבת דף ד ע"א תד"ה וכי אמרינן: שם מצוה שאני. עי' פסחים דף נט ע"א תוס' ד"ה אתי עשה דפסח: שם ת"ש אך כל חרם. עי' ערכין דף כח ע"א תד"ה דת"ל:

◆

מוסף רש"י

וכפו את רבה ועשאה בת חורין. כדי שתהא מותרת לינשא (יבמות סו.). מנהג הפקר נהגו בה. בזנות, דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה (לקמן מג:) לפי שלא היתה יכולה לינשא היתה מפקרת עצמה ומזלזלים בה, לפיכך כפו את רבה לשחררה (יבמות סו.). ר"ע אומר חובה. שאסור לשחרר עבדו (סוטה ג.). ומותבינן אשמעתין. יש לי להשיב על דברי (קדושין ג:) אדידיה גופיה קא מותיב (מנחות מס.). אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא. כשם שרשאין למוכרן לאחרים כך הם רשאים לקבל הכסף מיד העבד עצמו בתורת מכירה, מפני שהוא כמוכרו לו. לעבד עצמו (לקמן נב.).